

УДК 94(477:4)"1917"/1918

<http://doi.org/10.17721/2524-048X.2017.07.103-124>

Павло Сацький,

Кандидат історичних наук, доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ВІДНОСИНИ МІЖ УНР І КРАЇНАМИ АНТАНТИ У ГРУДНІ 1917- БЕРЕЗНІ 1918 Р.: КРИЗА МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНИ

Анотація. На основі архівних матеріалів здійснено дослідження відносин між УНР і країнами, котрі були союзниками по блоку Антанта у Першій світовій війні, зокрема із Францією. Досліджено систему відносин інституцій УНР із представниками країн Антанти у Києві, проте, аналіз відносин проведено у контексті подій, що відбувалися у європейській системі взаємин в цілому. Зокрема, досліджено роботу представника Франції у Києві генерала Ж. Табуї, спрямовану на налагодження системних відносин із Генеральним Секретаріатом УНР. Проте, автор виявляє, що діяльність Ж. Табуї в Києві була спрямованою на стримування діяльності УНР, спрямованої на досягнення сепаратної угоди із країнами Четвертого союзу, а також на створення в Україні ситуації політичної непевності, яка мала стримувати командування німецько-австрійських військ від переміщення військ із «української» ділянки Східного фронту на інші ділянки. Генерал Ж. Табуї проводив також активну роботу із національними організаціями в Україні, які було утворено із військовополонених громадян австро-угорської й німецької армій польської, чеської й словацької національностей. Після укладення Брест-Литовського мирного договору і звільнення Києва від більшовицьких військ Рада Народних міністрів УНР виявила явно вороже ставлення до місії країн Антанти в Києві. Зокрема, окремі українські урядовці висловили звинувачення

щодо участі французької місії у створення становища анархії в Україні й підривної роботі, а також у згоді їх із більшовиками. Також, в Раді Народних міністрів було висловлено позицію, що оскільки для України участь у Першій світовій війні завершилась, а країнами Антанти УНР не визнано, то перебування представників цих держав у Києві є недоцільним. Таким чином, Рада Народних міністрів УНР і командування німецькими військами в Україні поставили вимогу до представників країн Антанти залишити територію України. Отже, УНР вимушено поставила себе у становище фактичного колабораціоністського уряду, який на вимогу окупаційних військ змушений був видворити місії країн Антанти, яке було політично не вигідним порівняно зі становищем Уряду Радянської Росії.

Ключові слова: Генеральний Секретаріат УНР, Ж. Табуї, Антанта.

Системна криза в колишній Російській імперії, яка призвела до більшовицького перевороту, обумовила потребу для Української Центральної Ради шукати формулу співіснування із новою владою в Петрограді й політичними силами в Україні. Ключовим фактором пошуку цієї формули стає питання участі в Першій світовій війні, оскільки Другий Всеросійський з'їзд Рад прийняв Декрет про мир на підставі якого за ініціативою нової радянської влади розпочалися переговори про перемир'я на Східному фронті із країнами Четвертного союзу. Таким чином, в українському питанні зішлись інтереси РНК у Петрограді, зацікавленого припинити участь у війні й зміцнити власні політичні позиції, країн Четвертного союзу, які були зацікавлені у відведенні найбільш боєздатних підрозділів зі Східного фронту на інші fronti, і УЦР, яка була зацікавлена у виробленні формули своєї юрисдикції на українських територіях. За цих умов для країн Антанти було важливим не допустити переміщення військ країн Четвертного союзу, а тому вони займають активну позицію у налагодженні відносин із Генеральним Секретаріатом проголошеної Третім Універсалом Української Народної Республіки.

Проте, слід визначитися із окремими поняттями, якими визначався статус проголошеної УНР, зокрема, щодо автономії у складі федеративної демократичної Росії, яку УЦР бачила в майбутньому. Фактично, Третім Універсалом УНР було поставлено у двоїсте становище, з одного боку, вона проголосила себе складовою нехай іще не існуючої на той час, Федеративної Росії, з іншого, намагалась набути міжнародної правосуб'єктності. Набуття правосуб'єктності УНР за таких умов ускладнювалося тим, що вона сама ж задекларувала себе як автономії і, водночас, не мала змоги представляти майбутню Федеративну Росію не контролюючи ніякі території, крім проголошених у Третьому Універсалі в складі УНР. У той же час союзники колишньої Російської імперії по Антанті розглядали Росію як цілісне державне утворення, яке мало ряд договірних зобов'язань перед ними як військово-стратегічного так і геополітичного характеру. Тому для союзників важливим було, вибудовуючи відносини із державами, які утворювалися на територіях колишньої Російської імперії, враховувати правонаступність цих зобов'язань. На відміну від країн Антанти, із країнами Четвертого союзу у Російській імперії, фактично, мало за результатами війни відбутися своєрідне «перезавантаження» відносин. Тому для цього блоку процедурні питання визнання і встановлення відносин із країнами на територіях колишньої Російської імперії вирішити було значно простіше ніж для Антанти. Слід також звернути увагу на уникнення представниками місій країн Антанти прямих контактів із політичними колами в Росії, що було свідченням намагання не брати участі у внутрішньому протистоянні в цій країні.

Проте, представники країн Антанти, зважаючи на ситуація, яка склалась у Росії на 1917 р., були вимушені підтримувати контакти із національним рухом на територіях колишньої Російської імперії, як із Чехо-Словаками так і із польськими формуваннями й організаціями. Генеральний Секретаріат УНР у ключі цієї політики не становив винятку як інституція, котра була результатом

самовизначення українців й підтримка із нею контактів була в ключі ініціативи Президента США В. Вільсона про самовизначення народів.

Дипломатичні відносини між проголошеною Третім Універсалом Української Центральної Ради Українською Народною Республікою і представниками країн Антанти досліджували такі українські дослідники як В. Косик [1], І. Дацків [2]. Варто звернути увагу також на роботу російського історика І. Міхутіної [3], котра розглядала процес укладення мирного договору між УНР і країнами Четвертого союзу як альтернативний варіант виходу із Першої війни тому, який обрав Раднарком Радянської Росії. Український варіант виходу із війни дослідниця подає як такий, що передбачав втрату УНР суверенітету. Вагомий внесок у дослідження проблематики взаємовідносин між УНР і країнами Антанти у період кінця 1917 – початку 1918 р. було здійснено Н. Городньою у її кандидатській дисертації. Цілком логічно Н. Городня відзначила, що політика країн Антанти щодо УНР була вузько підпорядкована потребам перемоги в Першій світовій війні [4]. Проте, дипломатична діяльність УНР періоду кінця 1917 р. – початку 1918 р., зокрема відносини із представниками країн Антанти, потребує аналізу з позиції необхідності для українського уряду вибудувувати міжнародну політику на етапі державотворення, виходячи із несприятливого становища, у якому Україна перебувала як прифронтна зона колишньої Російської імперії.

Метою статті є дослідження відносин між Генеральним Секретаріатом УНР в представництвами країн Антанти в Україні у період грудня 1917 – березня 1918 рр., їх характерні особливості й наслідки для проблеми набуття міжнародної правосуб'єктності Україною.

Не зважаючи на фактичне невизнання легітимності більшовицької влади у Петрограді, влада УНР вимушена була рахуватися із фактичним станом речей і реагувати на ініціативи цієї влади, особливо міжнародно-правового характеру. Зокрема, це стосувалося ініціативи щодо укладення миру. Так, 21 листопада 1917 р., у день укладення перемир'я між арміями російського Західного фронту

і німецькими арміями, які діяли проти цього фронту, Українська Центральна Рада прийняла Резолюцію у справі миру, якою, фактично, було підтримано ініціативу Ради Народних Комісарів у Петрограді щодо укладення миру із країнами Четвертного союзу [5, арк. 91]. Підтримка таких ініціатив була важливою з огляду на необхідність для УНР досягнути міжнародного визнання. Проте, із прийняттям таких ініціатив фактичною владою у Петрограді влада УНР була вимушена слідувати у фарватері зовнішньої політики більшовицького уряду Росії.

На мирні ініціативи Радянської Росії й УНР вимушені були реагувати країни Антанти. Для них постає важлива проблема стратегічного характеру, а саме, перспектива переміщення німецько-австрійських військ зі Східного фронту на Західний фронт. Оскільки остаточні переміщення найбільш боєздатних частин зі Східного фронту командування німецько-австрійськими військами мало змогу здійснити лише за наявності остаточної домовленості щодо перемир'я із фіксацією гарантій його дотримання, то для представників країн Антанти на Східному фронті, зокрема і на Південно-Західному фронті Росії, який проходив територією УНР, постає завдання створити умови, які змусили б командування країн Четвертного союзу затримати переміщення військ зі Східного фронту. У своїх «Військових мемуарах» Прем'єр-міністр Великобританії Д. Ллойд-Джордж відзначав, що до укладення перемир'я на Східному фронті німецько-австрійське командування не ризикувало здійснювати переміщення на інші fronti цілих підрозділів, здійснювалося переміщення лише окремих найбільш досвідчених офіцерів. Центральні держави у здійсненні масштабних переміщень військ стримувала невпевненість у становищі на цьому фронті [6, с. 86]. Гарантією такої затримки могла стати неможливість для більшовиків забезпечити перемир'я по всій лінії фронту. У своїх мемуарах маршал Ф. Фош відзначав, що із формуванням своєрідних вогнищ протидії радянській владі в Росії для Франції склалась добра нагода розгорнути роботу із новими політичними утворенням на територіях колишньої

Російської імперії по збереженню фронту проти Центральних держав [7, с. 214]. Самостійницька політика УНР надавала такі можливості для місії країн Антанти. Більшовицька влада прагнула чимшвидше укласти перемир'я, проте, німецько-австрійське командування потребувало певного часового проміжку для переміщення зі Східного фронту найбільш боєздатних частин, оскільки заради підтримання іміджу влади Росії яка прагне загального перемир'я більшовики наполягали на забороні угодою про перемир'я переміщення військ зі Східного фронту на інші фронти й з інших фронтів на Східний [8, с. 18] аби таким чином не створювалися умови для продовження бойових дій на інших фронтах Першої світової війни.

Конфлікт між УНР і Раднаркомом створював достатні умови для затягування укладення перемир'я. Вже із укладенням перемир'я 21 листопада (4 грудня) 1917 р. між німецько-австрійським командуванням і представниками Раднаркому Росії розгорталися бойові дії між УНР і Радянською Росією, причому, однією із підстав для початку бойових дій, викладених у «Маніфесті до українського народу із ультимативними вимогами до Української Ради» було дезорганізація фронту зі сторони УНР [9, с. 144-145]. Даний пункт Ультиматуму, котрий було опубліковано, можна розцінювати як такий, що вказував на небезпеку для німців оголювати Східний фронт на українській ділянці. Слід відзначити складність цієї ділянки Східного фронту, яка полягала у позиції Румунії, котра перебувала в залежності від Франції, що обумовлювало мотивацію її позиції у питанні продовження участі у війні залежно від позиції Франції. Тому Румунію до виходу із війни міг мотивувати лише мир країн Четвертного союзу із Росією. Німецько-австрійське командування на українській ділянці фронту, не зважаючи на укладене 9 грудня 1917 р. перемир'я із Радянською Росією, зберігало боєздатні частини, у той час як відбулося переміщення ним боєздатних частин з інших ділянок Східного фронту.

У грудні 1917 р. роботу із органами влади УНР активізує французька місія в Києві. Комісар Французької Республіки в Києві генерал Ж. Табуї від 22 грудня 1917 р. (4 січня 1918 р.) надає Генеральному Секретареві Закордонних Справ повідомлення про створення у Києві антантського комітету націй пригнічених Німецьким і Австро-угорським імперіалізмом [10, арк. 11-12]. На території України у цей період були доволі чисельними польські й чехословацькі добровольчі формування, котрі прагнули створити власні військові підрозділи про антантівського спрямування заради забезпечення собі суб'єктності у відносинах із країнами Антанти й закладення підвалин для створення незалежних національних держав у перспективі. Діяльність таких організацій на території УНР також створювала для командування німецько-австрійськими військами передумови щоб утриматись від відведення боєздатних підрозділів із української ділянки Східного фронту, на це, власне, дуже розраховували країни Антанти [6, с. 214]. Також, наявність таких національних формувань, які намагалися здійснювати активну роботу із інституціями УНР [11, с. 176-177], надавала французам додаткові важелі лобіювання про антантівської позиції в українських урядових колах.

Наступного дня після пред'явлення ультиматуму Раднаркомом Радянської Росії до УЦР, тобто 5 грудня 1917 р., генерал Ж. Табуї запропонував В. Винниченкові та іншим членам Генерального Секретаріату надати перелік допомоги яку УНР потребувала від Антанти [12, арк. 17]. Про це звернення Ж. Табуї нагадував зверненні 29 (11) січня 1918 р., коли делегація УНР вже брала участь у Брест-Литовській мирній конференції із країнами Четвертого союзу. При цьому наголошував, що він звернувся до представників Генерального Секретаріату за першим. Звертав увагу, що, фактично, не зважаючи на відсутність у нього офіційного мандату для встановлення відносин із УНР, він демонструє ставлення Франції до України і на те, що відносини УНР із Францією таким чином вже було встановлено фактично. Крім того, Ж. Табуї посилався на те, що для Генерального Секретаріату УНР варто іти активно на

контакт із ним, оскільки може скластися ситуація за якої слід буде швидко діяти не чекаючи офіційного мандату від уряду Франції. Звернення Ж. Табуї передбачало пропозицію до Генерального Секретаря надати йому програму дій яка, за заявою Ж. Табуї, малабути представлена французькому урядові аби мати інформацію про допомогу, яку той міг надати [12, арк. 17]. Даний лист представника Франції справляє враження прагнення отримати уявлення про наміри УНР щодо готовності виконувати зобов'язання перед союзниками Російської імперії у війні. У листі, зокрема, ішлося про вдячність Ж. Табуї, висловлену ним в якості представника Франції, за відданість УНР зобов'язанням перед союзниками як про dokonаний факт. Таку впевненість було висловлено не зважаючи на наявні тенденції в Генеральному Секретаріаті до укладення миру із країнами Четвертного союзу. Тому реакція на цей лист зі сторони Генерального Секретаріату могла дати Франції розуміння наскільки УНР серйозно має намір вийти із війни. У цей період серйозного переговорного процесу із УНР німецько-австрійськими представниками не велося. РНК у Петрограді розглядавсья командуванням німецько-австрійських військ на Східному фронті як переговорники із якими слід укласти мир, користаючись зі слушного моменту. Тому для Франції важливо було ускладнити момент переговорного процесу між УНР і країнами Четвертного союзу потребою реагувати на офіційне звернення зі сторони представника Франції. Отже, УНР опинилась у ситуації, коли потрібно було зробити вибір між укладенням миру і встановленням відносин із Францією та іншими союзниками по Антанті.

Після укладення мирного договору між УНР і країнами Четвертного союзу 9 лютого 1918 р. перед урядом УНР постає необхідність визначитися із відносинами з країнами Антанти та їх представниками у Києві. Проте, іще у ході Брест-Литовської конференції Рада Народних Міністрів УНР була змушена враховувати факт діяльності у Києві представництв країн Антанти, які продовжували свою діяльність у період перебування більшовицької влади. Так, 30 січня 1918 р. відбувається засідання Ради Народних Міністрів УНР на якому

обговорювалося питання звернення до німецького командування по допомогу в боротьбі із більшовиками на території України. У ході цього засідання розглядалося два варіанти боротьби проти більшовиків, перший – звернутися по допомогу до німців, а другий, на пропозицію Міністра Внутрішніх Справ М. Ткаченка, передбачав «краще дати большевизму вмерти власною смертю... а тим часом формувати нове військо». Переміщення німецько-австрійських військ, як було згадано у протоколі засідання, мало відбуватися з Італійського фронту. Також, було поставлено питання про те, що бажано аби до України було спрямовано українські частини [13, арк. 7]. Очевидно, малися на увазі підрозділи айстро-угорської армії, які укомплектовано українцями. На цьому ж засіданні Міністр праці М. Порш звернув увагу на роль країн Антанти у стані анархії в Україні, висловлюючись за необхідність у Бресті поінформувати про стан справ на території УНР.

Отже, на 30 січня вже існувала попередня домовленість між Генеральним Секретаріатом і німецьким командуванням про направлення військ на територію УНР, оскільки вже було відомо про можливість направлення військ саме з Італійського фронту. Спрямування саме із цього фронту військ передбачалося тому, що восени 1917 р. на цьому фронті німецько-австрійські війська здійснили операцію, котра дала їм змогу здобути стратегічну перевагу, а тому найбільша небезпека для країн Четвертного союзу була саме на Західному фронті.

Слід звернути увагу на принципову позицію, яку висловлював М. Порш щодо ролі Антанти у створенні стану анархії в Україні. У журналі засідання конкретних фактів дій представників Антанти спрямованих на певне соціально-політичне становище на території УНР викладено не було, проте, позиція М. Порша є свідченням формування ворожого відношення уряду УНР до країн Антанти.

Питання звернення до німецького командування за допомогою у боротьбі із більшовиками розглядалося також і на засіданні Ради Народних Міністрів

УНР 31 січня 1918 р. Голова УЦР М. Грушевський пропонує звернутися до німців із проханням поставити ультиматум більшовикам щодо виведення військ із території УНР. На засіданні було вирішено підготувати ноту до німців щодо військового впливу на більшовиків й передати її кур'єром німецькому командуванню [14, арк. 8].

Вже 8 лютого 1918 р. розгортається наступ німецьких військ, котрий здійснювався німецьким командуванням самостійно, без координації із військовим міністерством УНР, про що Військовий Міністр О. Жуковський говорив на засіданні, що він був «сліпою машиною» в руках Головної квартири, проте, наступальні дії проводилися німцями у тісному контакті із українською мирною делегацією в Брест-Литовську [15, арк. 10]. Тобто, на даному етапі ключову урядову функцію в УНР відігравала саме її мирна делегація. О. Жуковський висловив пропозицію звернутися до німецького командування щоб наступ здійснювався через Гомель далі на Брянськ, Купянськ і Дебальцево з метою відрізати більшовицькі війська від України [15, арк. 10-10 зв.]. 9 лютого на засіданні Ради Народних Міністрів знову було наголошено, що наступ німецьких військ здійснювався за завданням мирної делегації (очевидно, німецької) [16, арк. 12].

Фактично самостійні дії німецьких військ на території УНР підтверджували споживацький характер їх вступу на українські землі, причому, згода на їх вступ, надана мирною делегацією УНР у Брест-Литовську, мала формально легітимізуючий характер. У результаті такого акту зі сторони мирної делегації УНР у Брест-Литовську формальна легітимізація вступу німецьких військ на українську територію мала наслідком послаблення легітимності влади УЦР і українського уряду на цій території. На засіданні Ради Народних Міністрів 10 лютого 1918 р. згадувалося Військовим Міністром О. Жуковським, що українська розвідка, яка діяла серед німецьких військ, отримувала у приватних розмовах інформацію, що німці мали залишатися на території України поки не буде сформовано українську армію [17, арк. 13].

Отже, фактично, була відсутньою оперативна координація дій не лише між командування німецькими військами і українським командуванням, а і принципове політичне узгодження питання термінів й умов перебування німецьких військ на території УНР. Ці питання визначалися самим німецьким командуванням. Щодо наслідків наступу австрійського війська на територію УНР на засіданні Ради Народних Міністрів УНР від 9 березня 1918 р., відзначалося, що українські селяни висловлювали невдоволення їх присутністю. Під час засідання Ради Народних Міністрів було оголошено, що під час мирної конференції у Бресті за погодженням із головою української делегації О. Севрюком було домовлено про український склад австрійських військ, котрі мали увійти на територію УНР. Проте, до складу цього війська увійшли також угорці й поляки. Тому було вирішено отримати пояснення щодо складу австрійських військ від члена української делегації УНР у Брест-Литовську О. Севрюка [18, арк. 25 зв.]. О. Севрюк повідомив, що австрійське військо мало увійти на територію України на запрошення мирної делегації і за згодою з Українським урядом це військо має бути виведено з території України. Вступ австрійських військ змінив плани німців, котрі планували зайняти лише північну частину України, тобто, як ішлося попередньо, відрізати територію УНР від Радянської Росії. Проте, із вступом на територію УНР австрійських військ, німці вирішили очистити від більшовиків і Лівобережну Україну [18, арк. 26]. Як відзначив О. Севрюк, німці щодо компенсації за звільнення України від більшовиків готові були обмежитися правом вільної купівлі хліба, проте, могли поставити питання про компенсації збитків, завданих німецьким колоністам [18, арк. 26 зв.]. Тобто, питання про оплату німцям за звільнення території України від більшовиків на 9 березня 1918 р. остаточно врегульовано не було. Але їх корегування відбулося в результаті згоди австрійських військ також брати участь в окупації територій України. Власне, вступ австрійських військ стимулював німців до більш масштабної й тривалої окупації територій УНР з метою отримання максимальної кількості ресурсів.

Проте, для УНР набуває значної актуальності питання легітимізації її правосуб'єктності на міжнародній арені. Набуття Україною статусу суб'єкта міжнародного права мало важливе значення і для Німеччини й Австро-Угорщини, чиї війська було введено на територію УНР. Лише легітимний, визнаний більшим колом держав, крім країн Четвертного союзу і державних утворень на територіях колишньої Російської імперії, мав змогу повноцінно легітимізувати вступ німецько-австрійських військ на українській території. На засіданні Ради народних міністрів 9 березня 1918 р. було поставлено питання про направлення делегацій до нейтральних Західноєвропейських держав з метою інформувати, що УНР стає суб'єктом міжнародного права. Наголошувалося, що до цього уряд УНР стимулювали самі німці. П. Левицький на засіданні Ради Народних Міністрів висловився, що Франція і Англія відмовилися визнавати за Україною право на набуття статусу суб'єкта міжнародних відносин і тому важливо щоб це право було визнано нейтральними державами [18, арк. 24 зв.–25].

Із вступом німецьких військ до Києва постало питання щодо перебування у місті військових місій країн Антанти. За словами Голови Ради Народних Міністрів В. Голубовича, німецький штаб висунув вимогу аби французькій й англійській офіцери залишили Київ оскільки вони здійснювали розвідувальну діяльність щодо німецьких військ. Народний Міністр Внутрішніх Справ М. Ткаченко висловився, що країни Антанти не визнали УНР і мали угоду із більшовиками (очевидно, мається на увазі факт перебування цих місій у Києві під час влади більшовиків). Ним було поставлено питання про необхідність з'ясування статусу офіцерів країн Антанти у Києві, якщо вони є військовими аташе, то має бути визнання відповідними державами УНР, а якщо вони члени військової місії в Росії, то мають виїхати бо війна вже завершилась (малося на увазі укладення УНР Брест-Литовського договору). Найбільш анти французьку позицію в Раді Народних Міністрів займав Народний Міністр праці М. Порш, котрий заявив, що французи під час перебування більшовиків у Києві

відверто заявили про невизнання України. Також висловився, що вони і на той момент, на 13 березня, намагалися через нейтральні партії «піднести завірюху на Україні». Й наголосив, що слід вимагати від французів, англійців та бельгійців щоб вони виїхали із України як звичайні громадяни. Також, М. Порш запропонував Міністру закордонних справ зібрати всі відомості про роль французів і Чехо-Словаків в українсько-більшовицькій війні. Було прийнято рішення щоб Міністр Внутрішніх Справ видав циркуляр про виїзд до суботи із Києва англійців, французів і бельгійців [19, арк. 36 зв.].

Важливим чинником відносин між УНР і країнами Четвертного союзу було питання формування на території України війська Чехо-Словаків, котрі були військовополоненими і прагнули воювати проти країн Четвертного союзу. За даними Ради Народних Міністрів Чехо-Словаки встановили відносини із радянським урядом Росії і тому Рада Міністрів висунула як одну із умов миру з Радянською Росією, що та має забрати із території УНР усі свої війська, а також Чехо-Словаків [20, арк. 17]. Питання відносин українського уряду із Чехо-Словаками мало складний характер із-за конфліктів цих національних підрозділів із українським населенням [21, арк. 33].

Звинувачення дипломатичних місій країн Антанти у діяльності на шкоду УНР в Раді Народних Міністрів заявами щодо підривної діяльності на території УНР не завершилися і на засіданні 13 березня 1918 р. український дипломат Є. Голіцінський зробив доповідь про відвідання Румунії. У цей час Румунія уклала Бухарестських мирний договір із країнами Четвертного союзу. Для Румунії цей договір був досить тяжкий через втрату нею Північної Добруджі на користь Болгарії і відбулося це за наполяганням Німеччини, котра вважала, що румуни мають понести відповідальність за зраду німецької династії Гогенцоллернів. Сепаратний договір Румунія була вимушена укласти із-за того, що відбувся вихід із Першої світової війни УНР і далі Радянської Росії, а тому для Румунія не було можливості самостійно продовжувати війну. Так, Д. Ллойд-Джордж у своїх «Військових мемуарах» відзначав важливість ролі України у постачанні

Румунії та її армії продовольством [6, с. 94]. Є. Голіцінський наголосив у доповіді, що у Румунії ставлення до України до укладення миру було позитивним, а після змінилося на гірше не без участі французів [22, арк. 31]. Загострення відносин між Румунією і Україною відбувалося також навколо питання Бессарабії, котра фактично знаходилась під румунською окупацією від грудня 1917 р. Ще наприкінці 1917 р. зі сторони УНР було висунуто претензії з приводу окупації Румунією Бессарабії під приводом недопущення анархії в країні й захисту складів із румунським майном. На Бухарестській конференції Німеччина і Австро-Угорщина фактично визнали право Румунії на анексію Бессарабії як компенсацію за втрату Північної Добруджі, проте, не забажали унормувати це визнання [23, с. 286]. Тому між УНР і Румунією було закладено територіальний конфлікт і Румунія розглядала для себе Бессарабію в якості своєї компенсації зі сторони Росії та її правонаступників за необхідність для сепаратно укласти важкий мирний договір із країнами Четвертого союзу.

У доповіді було згадано також негативну позицію командуючого Румунським фронтом Д. Щербачова, котрий забрав військове майно і передав на французькі склади, заявивши, що воно належить Росії й Україна на нього не має права претендувати. Згадано було, що в Румунії російського військового майна на мільярд рублів і на півмільярда у Бессарабії. Слід у цьому контексті відзначити, що Д. Щербачов від більшовицького перевороту ставився позитивно до УНР як до надійної альтернативи більшовицькому уряду. Проте, його позиція змінюється після укладення УНР Брест-Литовського договору й Д. Щербачов займає антиукраїнську позицію, зберігаючи про антантівську орієнтацію. Тобто, у загостренні ситуації у відносинах Ради Народних Міністрів УНР із командуванням Румунського фронту також було звинувачено Францію.

Отже, із укладенням перемир'я представниками Раднаркомів Радянської Росії із командуванням німецько-австрійськими військами на Східному фронті 9 грудня 1917 р. у Києві активізується діяльність місій країн Антанти. Особливу

активність виявляє керівник французької місії генерал Ж. Табуї, котрий намагався налагодити системний контакт із Генеральним Секретаріатом УНР, а також створити ант-антський комітет націй пригнічених німецьким і австро-угорським імперіалізмом. Ця активізація представника Франції пояснюється намаганням створити умови, за яких країни Четвертного союзу були би вимушеними зберігати на українській ділянці Східного фронту боєздатні підрозділи і не переміщувати їх на інші фронти. Проте, зі сторони Франції не було офіційного визнання УНР і тому Генеральний Секретаріат наприкінці 1917 р. активізує роботу щодо участі України у мирних переговорах із країнами Четвертного союзу. У період перебування в Києві більшовиків, за даними представників Генерального Секретаріату УНР, місії країн Антанти продовжували свою діяльність а також із більшовицькою владою підтримували контакт Чехо-Словаки. Із вступом до Києва німецьких військ й відновлення влади УНР ставлення зі сторони Генерального Секретаріату до місій країн Антанти було різко негативним. Зокрема, місію Франції було разом із невизнанням України звинувачено у намаганні підірвати політичну ситуацію в країні. Також Францію представники Генерального Секретаріату звинувачували у погіршенні відносин між УНР і Румунією. В результаті, з подачі німецького командування і за ініціативи Генерального Секретаріату УНР із Києва було видворено місії країн Антанти (Франції, Великобританії й Бельгії). Німецьким командуванням представники цих місій розглядалися як шпигуни, а УНР дала мотивацію їх видворенню відсутність дипломатичних відносин із країнами Антанти і тому не визначеність статусу їх представників. Тому УНР, фактично, зафіксувала ворожі відносини із країнами Антанти і усі ознаки колабораціоністського характеру її уряду.

Складність проблеми дипломатичних відносин у період гострої боротьби за владу в Україні наприкінці 1917 – на початку 1918 рр. обумовлює необхідність більш глибокого дослідження таких проблем як відносини між місіями країн Антанти на території УНР і більшовицькою владою у короткий

період її перебування в Україні, а також плани, зокрема, Франції щодо України на завершальному етапі Першої світової війни.

Список використаних джерел та літератури:

1. Косик В. Франція та Україна. Становлення української дипломатії (березень 1917 – лютий 1918) / В. Косик. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 264 с.
2. Дацків І. Дипломатія українських національних урядів у захисті державності (1917-1923 рр.): автореф. дис. д-ра іст. наук : 07.00.02 / І. Дацків; Дипломатична академія України при МЗС України. Київ, 2010. – 36 с.
3. Михутина И. Украинский Брестский мир. Путь выхода России из Первой мировой войны и анатомия конфликта между Совнаркомом РСФСР и правительством Украинской центральной рады / И. Михутина. – М.: Издательство "Европа", 2007. – 288 с.
4. Городня Н. Д. Політика держав Антанти і США щодо державності України у 1917–1919 рр.: Дис. канд. іст. наук: Київський національний університет імені Тараса Шевченка / Наталія Данилівна Городня. – К., 1996. – 222 с.
5. Резолюція Української Центральної Ради у справі миру. 21.XI.1917 // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 2592, оп. 1, спр. 118.
6. Ллойд-Джордж Д. Военные мемуары / [Пер. с англ. П. Звавича]. / Д. Ллойд-Джордж. – Т. 5. – М.: Государственное социально-экономическое издательство, 1938. – 368 с.
7. Фош Ф. Воспоминания (война 1914-1918 гг.) / Ф. Фош. – М.: Государственное Военное Издательство наркомата Обороны Союза ССР, 1939. – 432 с.
8. Договор о перемирии между армиями русского Западного фронта и германскими армиями, действующими против означенного фронта. 21 ноября

(4 декабря) 1917 г. // Советско-германские отношения от переговоров в Брест-Литовске до подписания Рапалльского договора. Сборник документов / [Ред. Дёрнберг и др.] – М.: Политиздат, 1968. – Т. 1. – С. 17-19.

9. Манифест к Украинскому народу с ультимативными требованиями к Украинской Раде. 5 (18) декабря 1917 г. // Ленин В. Полное собрание сочинений / В. Ленин. – М.: Издательство политической литературы, 1974. – Т. 35. – С. 143-145.

10. Лист Комісара Французкої Республіки генерала Табуї до п. Генерального Секретаря Справ Закордонних в справі повідомлення про заснування в Києві антантського комітету націй пригнічених Німецьким і Австро-Угорським імперіалізмом від 22/ХІІ (4/І) 1917 року // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 3, спр. 3.

11. Письмо представителя Польского совета Межпартийного объединения Ю. Велёвейского члену этого совета С. Грабскому о политической деятельности польских национал-демократов на Украине. Киев, 26 ноября (9 декабря) 1917 г. // Документы и материалы по истории советско-польских отношений. Том I: февраль 1917 г. – ноябрь 1918 г. / [Под ред. С. Вроньский и др.] – М.: Издательство Академии наук СССР, 1963. – С. 174-178.

12. Генерал Табуи, комиссар Французской Республики при правительстве Украинской Республики государственному правительственному секретарю иностранных дел Украинской Республики (переклад ноти – П. С.). Киев, 29/11 января 1918 г. // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 3, спр. 3.

13. Журнал №14 засідання Ради Народніх Міністрів 30 січня 1918 р. // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 1, спр. 65.

14. Журнал №15 засідання Ради Народніх Міністрів 31 січня 1918 р. // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 1, спр. 65.

15. Журнал №17 засідання Ради Народніх Міністрів 8 лютого 1918 р. // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 1, спр. 65.

16. Журнал №18 засідання Ради Народніх Міністрів 9 лютого 1918 р. // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 1, спр. 65.
17. Журнал №19 засідання Ради Народніх Міністрів 10 лютого 1918 р. // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 1, спр. 65.
18. Журнал №27 засідання Ради Народніх Міністрів 9 березня 1918 р. // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 1, спр. 65.
19. Журнал № (нерозбірливо – П. С.) засідання Ради Народніх Міністрів 12 березня 1918 р. // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 1, спр. 65.
20. Журнал №22 засідання Ради Народніх Міністрів 14 лютого 1918 р. // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 1, спр. 65.
21. Генеральному Секретарству Військових Справ (від – П. С.) Генерального Секретарства Земельних Справ. 21 листопада 1917 р. // ЦДАВО України, ф. 811, оп. 1, спр. 4.
22. Журнал №30 засідання Ради Народніх Міністрів 13 березня 1918 р. // ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 1, спр. 65.
23. Чернин О. В дни мировой войны. Мемуары министра иностранных дел Австро-Венгрии /О.Чернин. – С.-Пб.: Издательский дом Санкт-Петербургского государственного университета, 2005. – 517 с.

References:

1. KOSYK, V. (2004) *Frantsiya ta Ukrayina. Stanovlennya ukrayins'koyi dyplomatiyi (berezen' 1917 – lyutyu 1918)*. L'viv: Vydavnychyu tseentr LNU imeni Ivana Franka
2. DACKIV, I. (2010) *Diplomacy Ukrainian national governments in the protection of state (1917-1923).*: Author. Dis. ... Dr. hist. Sciences: 07.00.02. Kyiv: Diplomatic Academy of Ukraine, MFA of Ukraine
3. MIKHUTINA, Y. (2007) *Ukraynskiy Brestskiy mir. Put' vykhoda Rossii iz Pervoy mirovoy voyny i anatomiya konflykta mezhdu Sovnarkomom RSFSR i pravitel'stvom Ukrainskoy Tsentral'noy Rady*. Moskow: Izdatel'stvo "Evropa"

4. HORODNIA, N. (1996) *Polityka derzhav Antanty i SShA shchodo derzhavnosti Ukrainy u 1917-1919 rr.: Dys. ... kand. ist. nauk.* Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka
5. Rezolyutsiya Ukrayins'koyi Tsentral'noyi Rady u spravi myru. 21.XI.1917 // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592, op. 1, spr. 118.
6. LLOYD-DZHORDZH, D. (1938) *Voennye memuary.* Vol. 5. In P. Zvavycha. Moskow: Hosudarstvennoe sotsyal'no-ekonomycheskoe izdatel'stvo
7. FOSH, F. (1939) *Vospomyaniya (voyna 1914-1918 hh.).* Moskow: Hosudarstvennoe Voennoe Izdatel'stvo narkomata Oborony Soyuzha SSR
8. D`YORNBERH, (ed.) (1968) *Dohovor o peremirii mezhdu armiyami rus'koho Zapadnoho fronta i hermanskimi armiyami, deystvuyushchimi protiv oznachennoho fronta. 21 noyabria (4 dekabria) 1917 h.* In Sovetsko-hermanskije otnosheniya ot perehovorov v Brest-Litovske do podpisaniya Rapall'skoho dohovora. Sbornik dokumentov, Vol.1. Moskow: Politizdat
9. LENIN, V. (1974) *Manifest k Ukrainському narodu s ul'timativnymi trebovaniyami k Ukrainской Rade. 5 (18) dekabria 1917 h.* In Polnoe sobranie sochynenyy, Vol. 35. Moskow: Izdatel'stvo politicheskoy literatury
10. Lyst Komisara Frantsuz'koyi Respubliki henerala Tabuyi do p. Heneral'noho Sekretarya Sprav Zakordonnykh v spravi povidomlennya pro zasnuvannya v Kyyevi antant'skoho komitetu natsiy pryhnychenykh Nimets'kym i Avstro-Uhors'kym imperializmom vid 22/KhII (4/I) 1917 roku // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592, op. 3, spr. 3.
11. VRON'SKIY, S. & other (ed.) (1963) *Pis'mo predstavitelia Pol'skoho soveta Mezhpartiynoho ob`edineniya Yu. Velioveyskoho chленu etoho soveta S. Hrabskomu o politicheskoy deyatel'nosti pol'skikh natsional-demokratov na Ukraine. Kiev, 26 noyabria (9 dekabria) 1917 h.* In Dokumenty i materialy po istorii sovetsko-pol'skikh otnosheniy, Vol. I: fevral' 1917 h. – noyabr' 1918 h. Moskow: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR

12. Heneral Tabuy, komissar Frantsuzskoy Respubliki pri pravitel'stve Ukrainskoy Respubliki hosudarstvennomu pravitel'stvennomu sekretariu inostrannykh del Ukrainskoy Respubliki (pereklad noty – P. S.). Kiev, 29/11 yanvaria 1918 h. // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592, op. 3, spr. 3.
13. Zhurnal №14 zasidannya Rady Narodnikh Ministriv 30 sichnya 1918 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592., op. 1, spr. 65.
14. Zhurnal №15 zasidannya Rady Narodnikh Ministriv 31 sichnya 1918 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592., op. 1, spr. 65.
15. Zhurnal № 17 zasidannya Rady Narodnikh Ministriv 8lyutoho 1918 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592., op. 1, spr. 65.
16. Zhurnal № 18 zasidannya Rady Narodnikh Ministriv 9 lyutoho 1918 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592., op. 1, spr. 65.
17. Zhurnal № 19 zasidannya Rady Narodnikh Ministriv 10 lyutoho 1918 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592., op. 1, spr. 65.
18. Zhurnal № 27 zasidannya Rady Narodnikh Ministriv 9 bereznya 1918 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592., op. 1, spr. 65.
19. Zhurnal № (nerozbirlyvo – P. S.) zasidannya Rady Narodnikh Ministriv 12 bereznya 1918 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592., op. 1, spr. 65.
20. Zhurnal № 22 zasidannya Rady Narodnikh Ministriv 14 lyutoho 1918 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592., op. 1, spr. 65.
21. Heneral'nomu Sekretarstvu Viys'kovykh Sprav (vid – P. S.) Heneral'noho Sekretarstva Zemel'nykh Sprav. 21 lystopada 1917 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 811, op. 1, spr. 4.
22. Zhurnal № 30 zasidannya Rady Narodnikh Ministriv 13 bereznya 1918 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 2592., op. 1, spr. 65.
23. CHERNIN, O. (2005) *V dni mirovoy voyny. Memuary ministra inostrannykh del Avstro-Vengrii*. S-Pb.: Izdatelskiy dom Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo universiteta.

Pavlo Satskiy,

PhD (history), Associate Professor,

Vadym Hetman National Economic University of Kyiv

**THE RELATIONSHIP BETWEEN THE UPR AND THE ENTENTE IN
DECEMBER 1917 – MARCH 1918: CRISIS OF THE STATUS OF UKRAINE
AS A SUBJECT OF INTERNATIONAL RELATIONS**

Abstract. On the basis of the archival papers, the research of the relations of Ukrainian People's Republic with the allies of The Triple Alliance agreement, in particular with France, has been made. The system of relations of the Ukrainian People's Republic institutions with the representatives of The Triple Alliance in Kyiv has been researched. However, the analysis of these relations has been made in the context of the events taking place in the entire European system of relations. In particular, the analysis of works of the French representative in Kyiv, General J. Tabouis, aimed at establishing systematic relations with the General Secretariat of the Ukrainian People's Republic. Though, it has been determined that the activity of J. Tabouis in Kyiv had been driven on suppressing the Ukrainian People's Republic activity and had also been concentrated at creating the situation of political instability at deterring the command of the German-Austrian troops from the movement of the troops from the "Ukrainian" territory from the Eastern front to other areas. General J. Tabouis has also been actively cooperated with the Ukrainian national organizations, among members of which were the prisoners of war of Austrian-Hungarian, German, Polish and Czech and Slovaks armies. After the signing of The Treaty of Brest-Litovsk and the liberation of Kyiv from the Bolshevik army, the Council of Ministers of the Ukrainian People's Republic clearly expressed the hostile reaction to the mission of the Triple Alliance countries in Kyiv. In particular, some Ukrainian officials expressed the accusation regarding the participation of the French mission in creating chaotic conditions in Ukraine, in their subversive activity and their

agreement with the Bolsheviks. Moreover, the Council of Ministers of Ukraine expressed the idea that due to the fact that the participation of Ukraine in the First World War was over, and The Triple Alliance did not accept the Ukrainian People's Republic, the presence of the representatives of these countries in Kyiv was unsuitable. Thus, the Council of Ministers of Ukrainian People's Republic and the command of the German troops in Ukraine demanded from the representatives of The Triple Alliance to leave the Ukrainian territory. So, the Ukrainian People's Republic constrainedly put itself in the position of the actual collaborationist government, which had to withdraw the missions of the countries of The Triple Alliance because of the demand of occupation troops, which was not politically profitable in comparison to the state of the government of the Russian Federation.

Keywords: General Secretariat of the Ukrainian People's Republic, Czech-Slovaks, armistice, military mission, General J. Tabouis, Triple Alliance, the German-Austrian troops.